

IPA Komponenta IV – Razvoj ljudskih resursa 2007-2009
Program Europske Unije za Hrvatsku
Europeaid/127475/D/SER/HR

Regionalna mreža lokalnih obrazovnih ustanova

Metode analize obrazovnih potreba za
gospodarski razvoj:
Šibensko-kninska županija

Rujan 2011.

Ovaj projekt je financiran
od strane Europske Unije

Projekt provodi:

u partnerstvu s:

Sadržaj

1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE.....	3
2. NAJVAŽNIJE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI I DINAMIKA NJIHOVOG RASTA OD 2003.- 2008. GODINE.....	4
3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA	5
4. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI	6
5. KAKO SE KLJUČNE DJELATNOSTI ŽUPANIJE USPOREĐUJU S ISTIMA U REGIONALNOM OKRUŽENJU?	7
6. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM DJELATNOSTIMA U ŽUPANIJI	7
7. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH.....	10
8. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE?	12
9. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? – PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU STROJARSTVA, BRODOGRADNJE I METALURGIJE	14
10. ZAKLJUČAK	16
DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI.....	17

1. SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

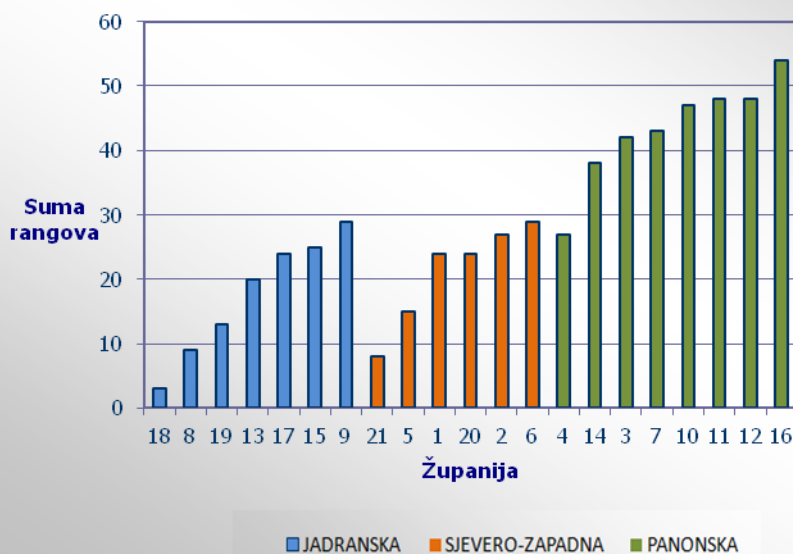
Šibensko-kninska županija pripada Jadranskoj regiji. U odnosu na ostale županije regije slabije je razvijena, a u odnosu na županije u drugim regijama po razvijenosti se nalazi na razini Karlovačke županije u Panonskoj regiji dok se u Sjeverozapadnoj Hrvatskoj može usporediti sa Zagrebačkom županijom. Ipak, Šibensko-kninska županija dosta zaostaje za najrazvijenijim županijama u Hrvatskoj kao što su Istarska županija ili Grad Zagreb. Strategije razvoja morale bi se temeljiti na analizama koje vjerno pokazuju sadašnje stanje, povijesne trendove koji određuju kratkoročne, ali i dugoročne mogućnosti razvoja koje su latentne u gospodarstvu, ljudskim i prirodnim potencijalima koji su na raspolaganju.

O metodologiji usporedbe županija u Hrvatskoj

Slika prikazuje poredak svih županija u Hrvatskoj prema kompozitnom indikatoru razvijenosti koji se sastoji od tri skupine indikatora: indikatori gospodarskog razvoja, indikatori tržišta rada i indikatori nezaposlenosti mladih.

Svaki je od indikatora rangiran od najvišeg do najnižeg a potom su rangovi zbrojeni. Što je županija bolje rangirana u odnosu na druge, to je zbroj rangova indikatora MANJI. Što su stupići niži, to je županija razvijenija.

Rang županija prema socio-ekonomskim indikatorima i indikatorima tržišta rada

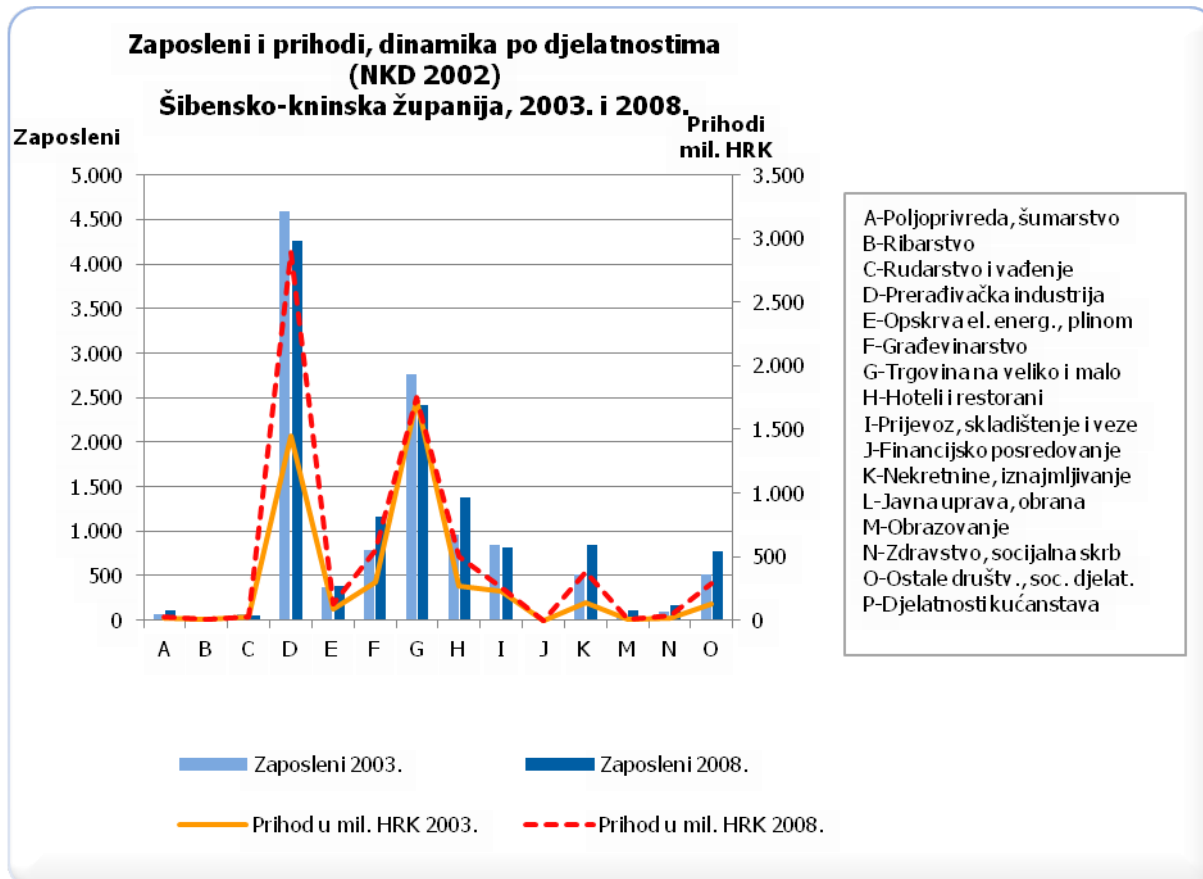
Legenda županija:

- 1 Zagrebačka
- 2 Krapinsko-zagorska
- 3 Sisačko-moslavačka
- 4 Karlovačka
- 5 Varaždinska
- 6 Koprivničko-križevačka
- 7 Bjelovarsko-bilogorska
- 8 Primorsko-goranska
- 9 Ličko-senjska
- 10 Virovitičko-podravska
- 11 Požeško-slavonska
- 12 Brodsko-posavska
- 13 Zadararska
- 14 Osječko-baranjska
- 15 Šibensko-kninska
- 16 Vukovarsko-srijemska
- 17 Splitsko-dalmatinska
- 18 Istarska
- 19 Dubrovačko-neretvanska
- 20 Međimurska
- 21 Grad Zagreb

Budući razvoj ovisiti će velikim dijelom i o znanjima i vještinama postojećeg radno sposobnog stanovništva, ali i o obrazovnim programima koje naše obrazovne institucije prenose mladim naraštajima i odraslim stanovnicima. Ako ta znanja i vještine ne prate potrebe tržišta rada, stvoriti će se jaz između ponude i potražnje koji će utjecati, s jedne strane, na mogućnost gospodarstva da stvara novu vrijednost, a s druge strane će radnoj snazi otežati zapošljavanje.

2. NAJVAŽNIJE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI I DINAMIKA NJIHOVOG RASTA OD 2003.-2008. GODINE

U Šibensko-kninskoj županiji prerađivačka industrija daleko najviše doprinosi ukupnim prihodima. U razdoblju između 2003. i 2008. godine u toj je djelatnosti prihod porastao s 1,5 milijarde kuna na 2,9 milijarde kuna, dok je zaposlenost u toj djelatnosti nešto malo pala s 4600 na 4300 radnika. To nam govori da je u prerađivačkoj industriji došlo do porasta produktivnosti rada jer je značajno veći prihod ostvaren uz manji broj radnika. Pored prerađivačke industrije ukupnim prihodima u velikoj mjeri

pridonosi i trgovina, u kojoj je također, došlo do pada zaposlenosti, ali nije zabilježen porast prihoda. Nadalje po prihodima i zaposlenosti važne djelatnosti u Šibensko-kninskoj županiji su i građevinarstvo i hoteli i restorani u kojima u petogodišnjem razdoblju došlo do porasta kako prihoda tako i zaposlenosti.

Osim ovih ključnih djelatnosti valja spomenuti i porast prihoda i zaposlenosti u djelatnosti poslovanja nekretninama i iznajmljivanja kao i kod ostalih društvenih, socijalnih i osobnih djelatnosti.

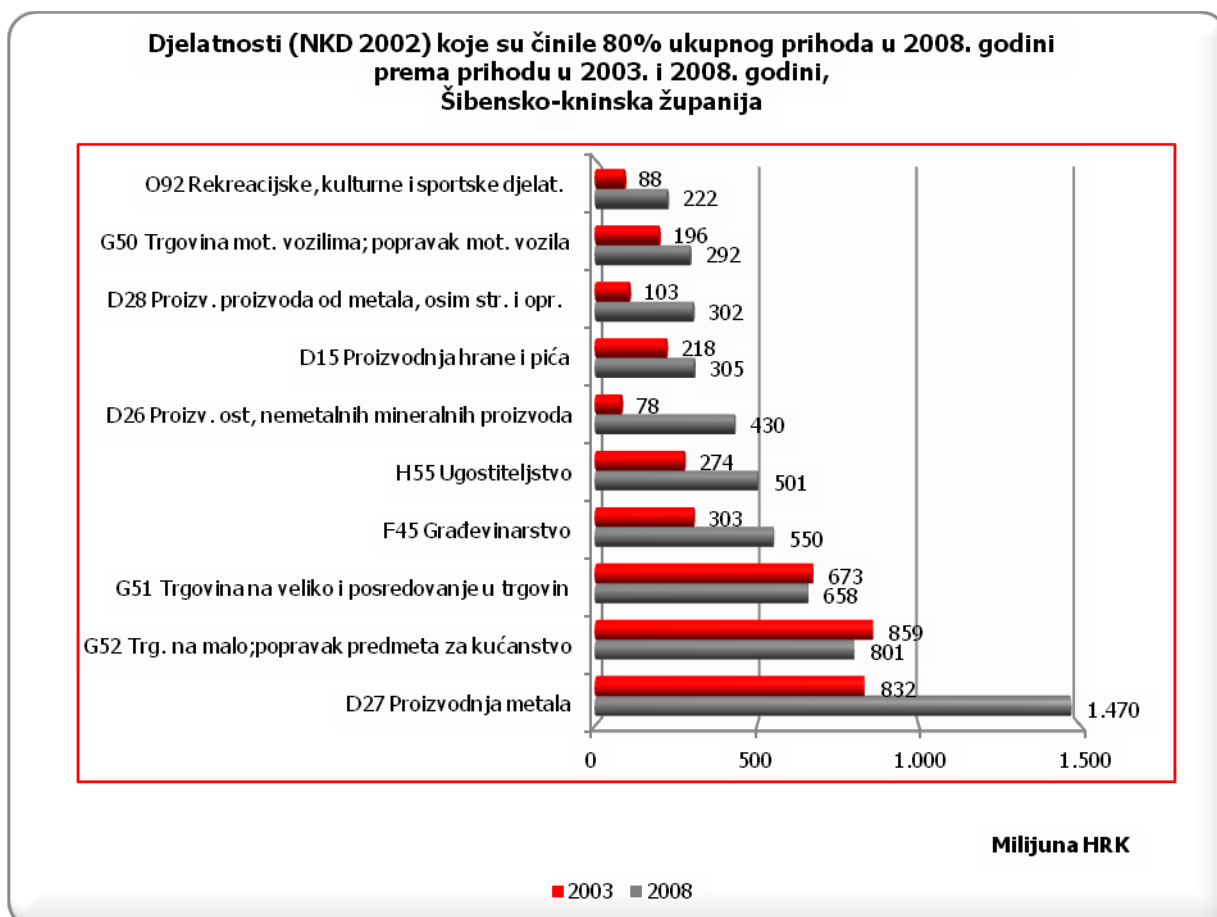
Kako se prerađivačka industrija sastoji od mnogo različitih grana djelatnosti, potrebno je ukupno gospodarstvo analizirati po granama kako bi vidjeli koje su od njih najviše doprinijele ukupnom razvoju te djelatnosti.

Valja napomenuti da su prihodi u djelatnostima kao što je poljoprivreda i šumarstvo podcijenjeni jer se podaci iz Financijske agencije (FINA) odnose samo za pravne osobe kojih je u ovim djelatnostima malo. Stoga se podaci o individualnoj poljoprivredi u županiji mogu dobiti iz drugih izvora kako bi se procijenila važnost za zapošljavanje i razvoj.

Također je u potpunosti izostala zaposlenost u djelatnostima koje se financiraju izravno iz državnog budžeta tako da je naša analiza usmjerena isključivo na privatni sektor i na dio državnog sektora koji se ne financira iz državnog proračuna.

3. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI U ŽUPANIJI PREMA PRIHODIMA

Kada analizu spustimo na razinu pojedinih grana djelatnosti slika gospodarstva u županiji je vrlo slična kao i u analizi na razini djelatnosti. Proizvodnja metala s 1,5 milijardi kuna prihoda u 2008. godini

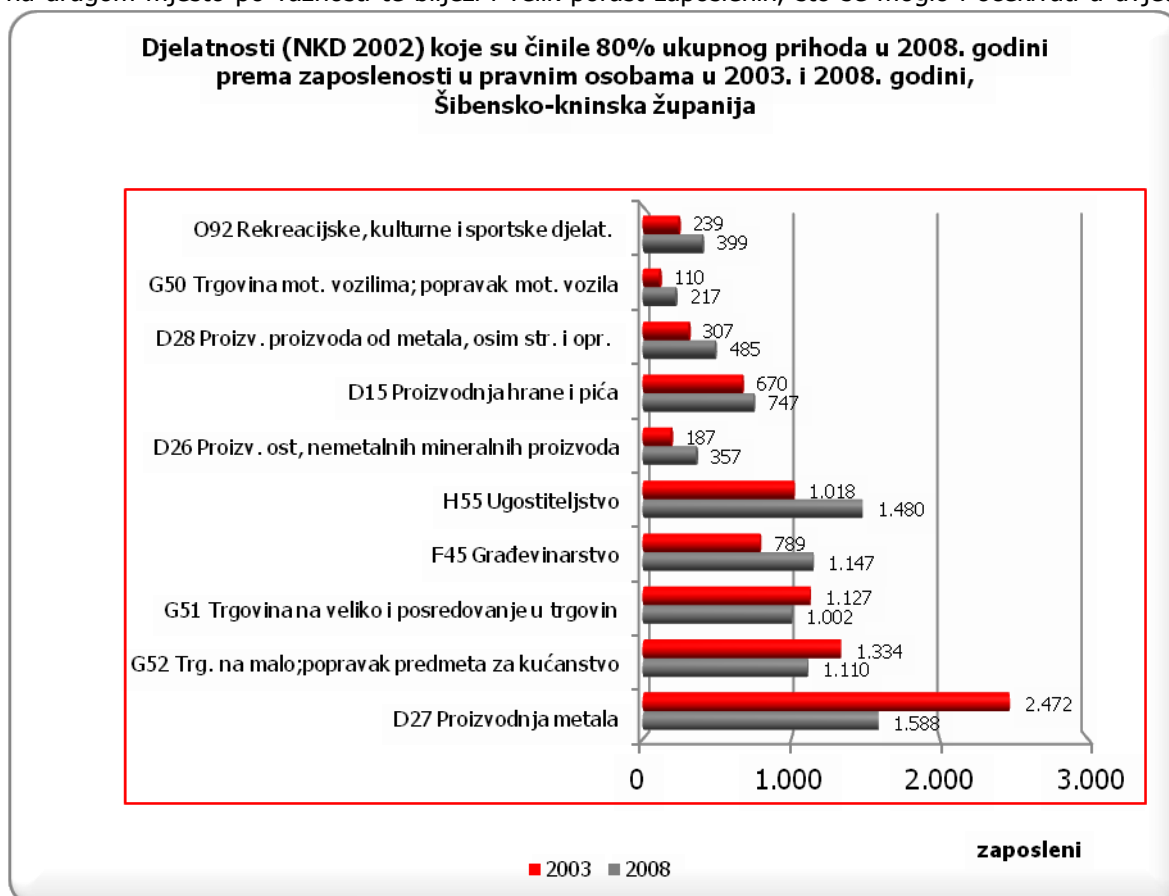
daleko je najvažnija grana unutar prerađivačke industrije, a i između svih drugih ključnih grana djelatnosti, u kojoj je, osim toga, zabilježen i značajan porast prihoda u odnosu na 2003. godinu. Na drugom i trećem mjestu po prihodima su djelatnosti trgovina na malo i veliko s prihodima od 800 i 700 milijuna kuna u kojima je zabilježen blagi pad prihoda u odnosu na 2003. Potom slijede grane djelatnosti građevinarstvo, ugostiteljstvo i proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda kod

kojih je u petogodišnjem razdoblju zabilježen značajan porast prihoda, a naročito u potonjoj. Dalje slijede djelatnosti proizvodnja hrane i pića i proizvodnja proizvoda od metala kod kojih je također zabilježen rast prihoda. Posljednje u nizu ključnih grana djelatnosti po prihodima su trgovina motornim vozilima i rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti koje obje bilježe rast prihoda u petogodišnjem razdoblju. Može se primijetiti da je u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju između 2003. i 2008. godine došlo do porasta prihoda u svim ključnim granama djelatnosti osim u trgovini na malo i veliko. Porast je najuočljiviji u proizvodnji ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, ali i u proizvodnji metala i proizvoda od metala. One grane djelatnosti čiji bi potencijal za razvoj, a potom i potrebu za znanjima i vještinama trebalo analizirati su one koje mogu stvarati veću dodanu vrijednost.

Kakve su performanse ključnih grana djelatnosti kada je u pitanju zaposlenost?

4. NAJVAŽNIJE GRANE DJELATNOSTI PREMA ZAPOSLENOSTI

Vidljivo je da je najjača grana djelatnosti - proizvodnja metala u petogodišnjem razdoblju ostvarila značajan porast prihoda uz smanjenje broja radnika s oko 2500 na 1600 što govori o tome da je u ovoj grani ostvaren i značajan porast produktivnosti rada. Ugostiteljstvo se po broju zaposlenih nalazi na drugom mjesto po važnosti te bilježi i velik porast zaposlenih, što se moglo i očekivati u uvjetima

ekspanzije ove djelatnosti kao jedne uslužne djelatnosti. Na trećem mjestu po broju zaposlenih nalazi se građevinarstvo kod kojeg je zabilježen porast broja zaposlenih. Od ostalih važnijih grana djelatnosti po broju zaposlenih valja izdvojiti trgovinu na malo i veliko kod kojih možemo vidjeti blagi pad broja zaposlenih. Kasnije ćemo vidjeti koje od ovih grana djelatnosti imaju i najveći razvojni potencijal, ali je jasno da kod trgovine, koja je važna za zapošljavanje ženske radne snage, veći učinak na razvoj ne možemo očekivati.

U promatranom razdoblju izgubljeno je 1.233 radna mjesta dok se otvorilo 1.512 radna mjesta tako da je saldo u zapošljavanju pozitivan. Najviše radnih mjesta izgubljeno je u proizvodnji metala, a najviše ih je otvoreno u ugostiteljstvu i građevinarstvu.

U granama djelatnosti s najvećim rastom zaposlenosti potrebno je pratiti i druge pokazatelje razvoja kao i provjeravati da li obrazovni sustav prati porast potražnje odnosno, da li sustav obrazovanja odraslih ima programe koji bi omogućili radnicima najtraženijih zanimanja da unaprijede svoja znanja i vještine kako bi mogli iskoristiti porast potražnje za radom. Pri tome je važno podržavati i one grane koje zapošljavaju najviše radnika, što u Šibensko-kninskoj županiji predstavlja proizvodnja metala.

5. KAKO SE KLJUČNE DJELATNOSTI ŽUPANIJE USPOREĐUJU S ISTIMA U REGIONALNOM OKRUŽENJU?

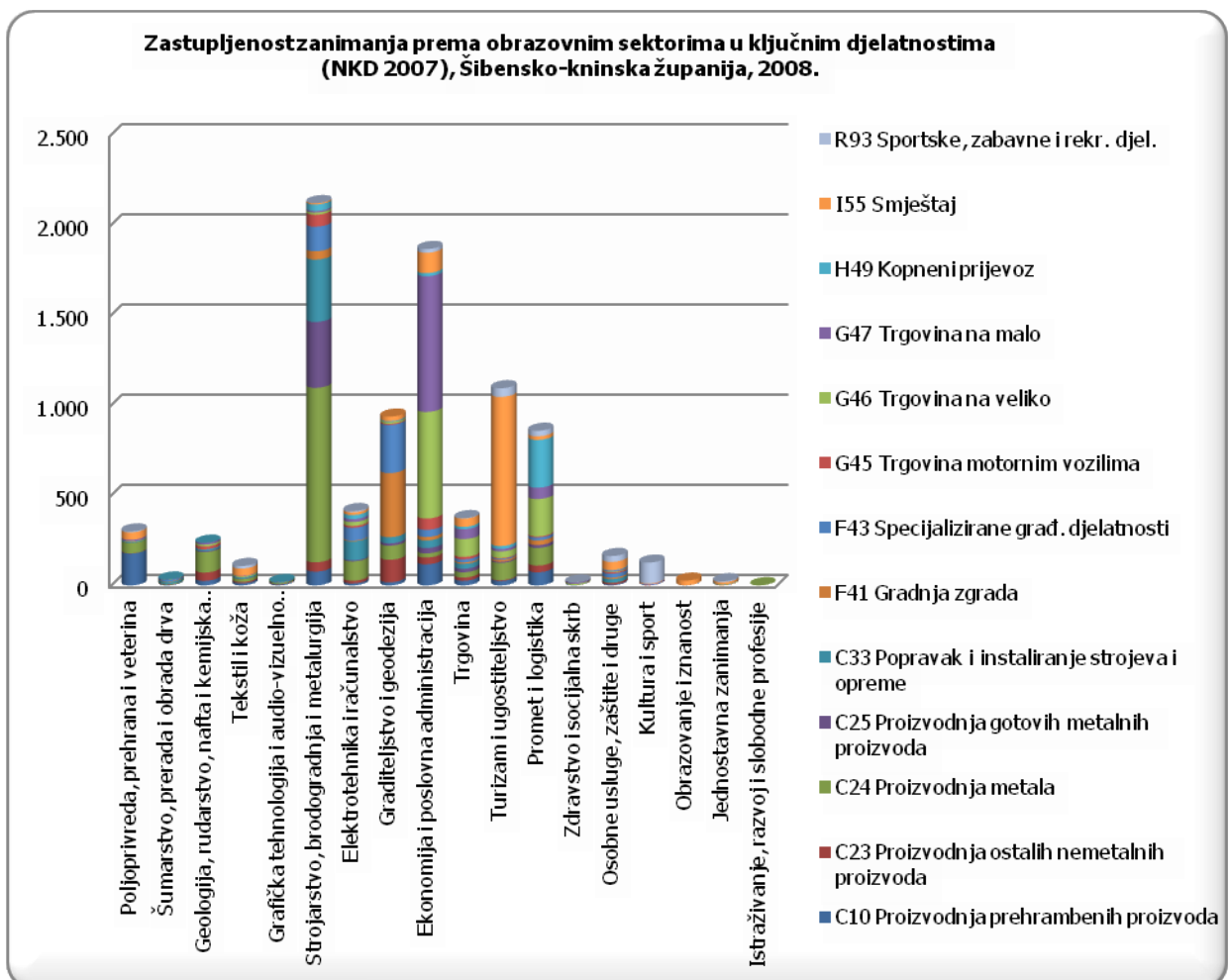
Konkurentnost se, između ostalog mjeri i produktivnošću rada ili naprosto prihodom po zaposleniku. Interesantno je uspoređivati produktivnost rada u najvažnijim granama djelatnosti županije s produktivnošću rada istih djelatnosti u cijeloj regiji, odnosno u ukupnom hrvatskom gospodarstvu. Šibensko-kninska županija se po produktivnosti rada najviše ističe u odnosu na cjelokupnu Jadransku regiju, ali i na Hrvatsku u proizvodnji ostalih nemetalnih, mineralnih proizvoda, proizvodnji proizvoda od metala te u rekreacijskim, kulturnim i sportskim djelatnostima. Nadalje, županija ostvaruje produktivnost rada na razini Jadranske regije te nešto višoj od Hrvatskog prosjeka u proizvodnji metala i ugostiteljstvu, dok u trgovini motornim vozilima ostvaruje produktivnost rada na malo višoj razini od one u regiji, ali prilično nižoj nego one u Hrvatskoj kao cjelini. U ostalim granama djelatnosti zabilježena je niža produktivnost rada kako u odnosu na regionalnu razinu tako i na nacionalnu. Tako je građevinarstvo kod kojeg smo mogli vidjeti umjeren rast prihoda i zaposlenosti ispodprosječno produktivna djelatnost u odnosu na regiju i Hrvatsku u cjelini. Održivost te djelatnosti teško je osigurati bez državnih investicija ili prodora na međunarodno tržište.

Proizvodnja proizvoda od nemetala i rekreacijske, kulturne i sportske djelatnosti svakako zaslužuju pažnju premda čine mali dio ukupnih prihoda i zaposlenosti za sada, ali imaju višu produktivnost od regije i Hrvatske u cjelini.

6. ANALIZA ZNANJA I VJEŠTINA U KLJUČNIM DJELATNOSTIMA U ŽUPANIJI

Gore spomenuta analiza, pokazala je koje su ključne djelatnosti u Šibensko-kninskoj županiji, kakav je bio njihov rast ili pad u razdoblju od 2003. i 2008. godine te smo vidjeli da su neke od tih grana djelatnosti i iznadprosječno konkurentne u odnosu na iste grane u regiji pa čak i u odnosu na nacionalnu razinu. Cjelokupna analiza nam još uvijek ne govore ništa o tome kakve ljudske potencijale imamo u županiji te koji su potencijalni pravci razvoja ako želimo iskoristiti postojeću radnu snagu i spriječiti njihovu nezaposlenosti ili neaktivnost.

Na donjoj slici su prikazane skupine zanimanja (horizontalna os) po obrazovnim sektorima i način kako su ta zanimanja grupirana po ključnim granama djelatnosti¹. Visina stupca govori o tome da je na primjer skupina zanimanja koja spada u obrazovni sektor strojarstvo, brodogradnja i metalurgija najzastupljenija u ukupnoj zaposlenosti. Po različitim bojama unutar jednog stupca prepoznamo da su ta zanimanja najviše prisutna u grani C24 – proizvodnja metala, ali da ima veći broj radnika tih zanimanja i u grani C25 – proizvodnja metalnih proizvoda i u grani C33 – popravak i instaliranje strojeva i opreme, kao i manji broj i u drugim granama djelatnosti koje nemaju izravne veze sa strojarstvom i metalurgijom. Na drugom mjestu po broju zaposlenih su zanimanja u obrazovnom sektoru ekonomije, a oni su najčešće zaposleni u G47 – trgovini na malo, G46 – trgovini na veliko, ali tih zanimanja također ima i u drugim granama djelatnosti. Na trećem mjestu su zaposleni sa zanimanjima iz obrazovnog sektora turizma i ugostiteljstva, a na četvrtom su mjestu zanimanja iz graditeljstva i geodezije tepPrometa i logistike.

Na ovaj način smo prikupili sve podatke o zaposlenima s istim zanimanjima u svim ključnim granama djelatnosti što nam govori o upotrebi znanja iz tih područja kako prema brojnosti (kojih zanimanja ima najviše) tako i prema grani djelatnosti (gdje su najveće koncentracije određenih vrsta zanimanja).

¹ Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja se generiraju u gospodarstvu iz nekog obrazovnog područja. U Hrvatskoj je do sada definirano 13 obrazovnih sektora na razini strukovnog obrazovanja.

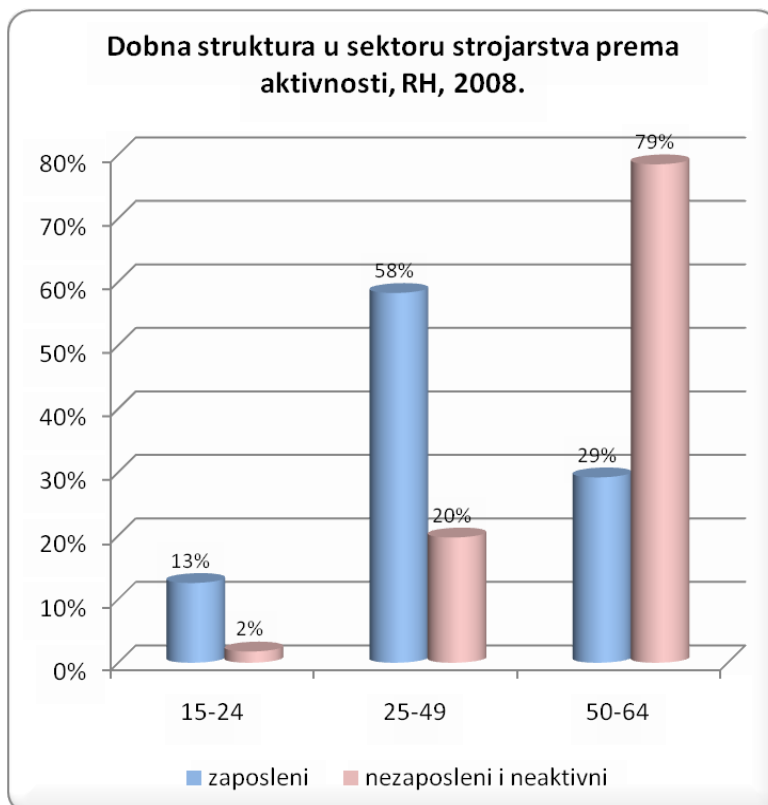

Kako nam ovi podaci mogu pomoći u planiranju obrazovnih potreba? Prvo, na temelju ove analize možemo pokušati izračunati koliko nam i kakvih kadrova treba da se zamijene zaposlenici koji odlaze u mirovinu. Tako na primjer vidimo da zanimanja iz područja strojarstva, brodogradnje i metalurgije ima najviše i da se koriste u mnogim granama djelatnosti, dominantno u proizvodnji metala, ali i u drugim granama djelatnosti gdje su prisutna u manjem broju. Zanimanja iz područja strojarstva, brodogradnje i metalurgije te ekonomije i poslovne administracija zapošljavaju se u mnogim djelatnostima i upotreba tih znanja vrlo je raširena. Kod takvih zanimanja neophodno je procijeniti koliko će svaka od tih djelatnosti u kojima se pojavljuju ova zanimanja dalje rasti kako bi znali kakva će biti ukupna potražnja za tim zanimanjima u budućnosti. Ako znamo kakva je dobna struktura tih zaposlenika, možemo s relativnom sigurnošću predvidjeti koliko će trebati zamjenskih radnika za one koji su sada stariji od 50 godina.

Iz ove analize smo saznali koje su vrste zanimanja prisutne u svakoj od ključnih grana djelatnosti. Tako na primjer znajući da je došlo do porasta prihoda u grani ugostiteljstvo, znamo koliko i kakvih će zanimanja trebati ako očekujemo da će ta grana i dalje rasti. Na taj način možemo planirati kvalifikacije koje su potrebne da se taj rast i razvoj podrži s odgovarajućim znanjima i vještinama. S druge strane, vidjeli smo značajan pad zaposlenosti u proizvodnji metala te stoga treba procijeniti u kojoj mjeri bi se obrazovne kvote trebale tome prilagođavati kako bi se izbjegla situacija da se prekomjeran broj mladih obrazuje za zanimanja iz tog područja. Te su nam informacije polazna točka za planiranje razvoja ljudskih resursa u županiji.

7. PRIRODNI ODLJEV – ZAMJENA POSTOJEĆIH ZAPOSLENIH

Vidjeli smo da su zanimanja iz obrazovnog sektora strojarstva, brodogradnje i metalurgije najbrojnija u županijskom gospodarstvu i da se najviše javljaju u granama djelatnosti poput proizvodnje metala, ali i u drugim granama djelatnosti. Kakva je njihova dobna struktura te koliko će ih odlaziti u mirovinu u idućih 15 godina? Na slici lijevo prikazana je dobna struktura za sva zanimanja iz ovog obrazovnog sektora za Hrvatsku².

Vidimo da je 29% zaposlenih u dobi od 50 do 64 godine te se može očekivati da će oni svi otići u mirovinu tijekom idućih 15 godina. Da bi izračunali koliki će broj osoba otići u mirovinu uzeli smo zaposlene u svim granama djelatnosti koje zapošljavaju ova zanimanja i izračunali broj koji će godišnje odlaziti u mirovinu³.

U tablici na sljedećoj stranici je izračunat prirodan odljev iz gospodarstva po obrazovnim sektorima i priliv iz škola te prikazan broj mladih po oslobođenom radnom mjestu.

Vidimo da u prosjeku 3,9 mlade osobe "čeka" na jedno upražnjeno radno mjesto, ali su razlike

između obrazovnih sektora velike. Najveći je jaz kod obrazovnog sektora elektrotehnike i računalstva gdje 15 mladih osoba dolazi na jedno radno mjesto, kod osobnih usluga i u sektoru ekonomije gdje je broj mladih po otvorenom radnom mjestu 8,7 i 7. Nadalje, više od 5 mladih po otvorenom radnom mjestu prisutno je i u zanimanjima iz područja tekstila i kože i turizma i ugostiteljstva, a iznadprosječan broj (4,4) mladih dolazi i iz sektora prometa i logistike. Ovakva hiperprodukcija kadrova, osim kad je riječ o djelatnostima koje su u ekspanziji, može dovesti do većeg postotka nezaposlenosti mladih s tim kvalifikacijama ili do odlaska perspektivnih mladih kadrova iz županije. Ipak, mora se računati da će značajan dio mladih iz četverogodišnjih srednjih škola nastaviti školovanje i neće biti dostupno tržištu rada te ovi nerazmjeri neće biti do te mjere istaknuti. Zanimanja u kojima nije osigurana ili je samo granično osigurana zamjena su iz područja kulture i sporta (0:1), graditeljstva i geodezije (1:1), geologije, rudarstva (1,1:1) i poljoprivrede, prehrane i veterine (1,4:1). Kod svih ostalih obrazovnih sektora imamo dobru mogućnost zamjene i ne bi trebalo biti ograničenja u razvoju grana djelatnosti koje najviše koriste zanimanja iz sektora.

² Ova je analiza napravljena u okviru IPA projekta "Jačanje institucionalnog okvira za razvoj strukovnih standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma" u segmentu razvoja sektorskih profila.

³ Broj zaposlenih X 0,29/15 = godišnji odlazak u mirovinu

Uz ovakve niske razine zamjene bilo kakav rast i razvoj u ovim granama djelatnosti koji bi zahtijevao višu razinu zaposlenosti mogao bi se suočiti s nedostatkom mladih radnika s odgovarajućim kvalifikacijama. To bi značilo da se treba analizirati dostupnost nezaposlenih s navedenim kvalifikacijama, a vjerojatno će biti potrebno i dodatno usavršavanje zbog činjenice da nezaposlenost u prosjeku traje dulje od godine dana i mnogi se nezaposleni suočavaju sa gubitkom znanja, vještina i radne prakse.

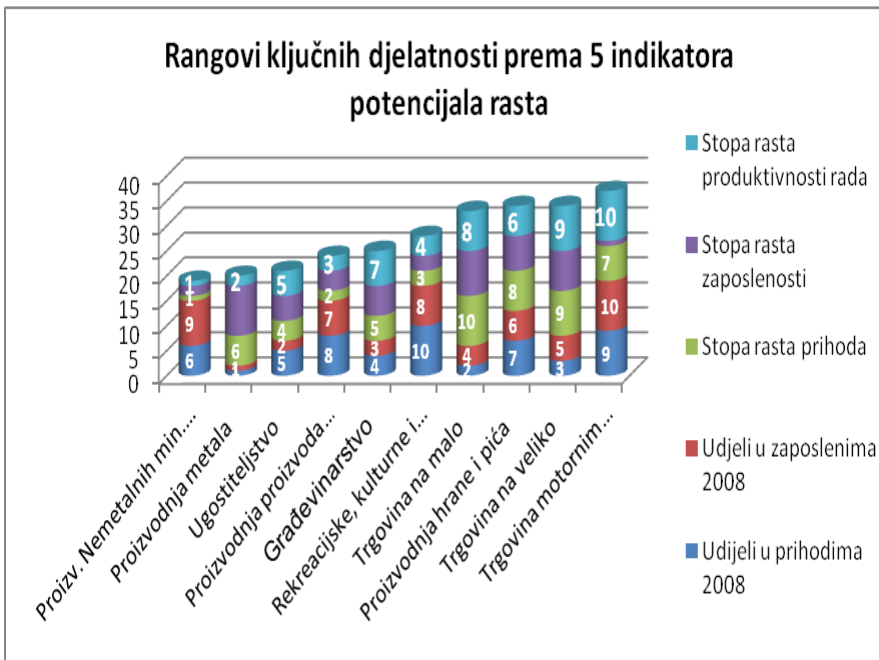
Izvor: Anketa o radnoj snazi, 2008. CROSTAT

Prirodni odljev u mirovinu zaposlenih prema obrazovnom sektoru zamjena mladima u 2008. godini							
Obrazovni sektor	Zaposleni u svim granama	Udio u uk. zaposlenima	Prirodni odljev (%)	Prirodni odljev	Godišnji odljev	Ukupno djece	Učenici po radnom mjestu
Strojarstvo, brodogradnja i metalurgija	2.511	20%	29%	733	49	136	2,8
Ekonomija	1.687	14%	19%	328	22	153	7
Turizam i ugostiteljstvo	1.594	13%	26%	411	27	138	5,1
Graditeljstvo i geodezija	1.278	10%	28%	357	24	24	1
Promet i logistika	1.255	10%	28%	345	23	102	4,4
Trgovina	749	6%	25%	187	12	42	3,5
Elektrotehnika i računalstvo	622	5%	24%	149	10	150	15
Poslovna administracija	588	5%	31%	184	12	31	2,6
Poljoprivreda, prehrana i veterina	535	4%	44%	234	16	22	1,4
Osobne usluge, zaštite i druge	397	3%	23%	93	6	52	8,7
Geologija, rudarstvo, nafta i kem. tehn.	333	3%	29%	98	7	8	1,1
Tekstil i koža	215	2%	24%	52	3	16	5,3
Kultura i sport	192	2%	27%	52	3	0	0
Ostalo	510	4%	28%	145	10	0	0
Ukupno	12.466	100%		3.368	225	874	3,9

8. KAKO SE MIJENJA POTRAŽNJA ZA RADNOM SNAGOM KADA UZMEMO U OBZIR RAZVOJNE POTREBE?

Razvojni potencijal grana djelatnosti za koje smo utvrdili da su stvorile 80% prihoda u gospodarstvu procijenili smo postupkom rangiranja vrijednosti odabranih indikatora. To su: stopa rasta produktivnosti, stopa rasta zaposlenosti, stopa rasta prihoda, udio u ukupnoj zaposlenosti i udio u ukupnim приходima. Pretpostavili smo da su svi ovi indikatori jednako važni a kada smo ih po veličini rangirali od 1 – 10 (toliko je grana uključeno u mjerenje) zbrojem rangova smo utvrdili koja je od

grana djelatnosti bila najviše rangirana prema svim indikatorima.

U grafu su prikazane grane i njihovi rangovi te je važno znati da najniži stupac predstavlja granu koja je najbolje rangirana po svim indikatorima budući da je često među prvih 5 pa je zbroj rangova zato i najmanji.

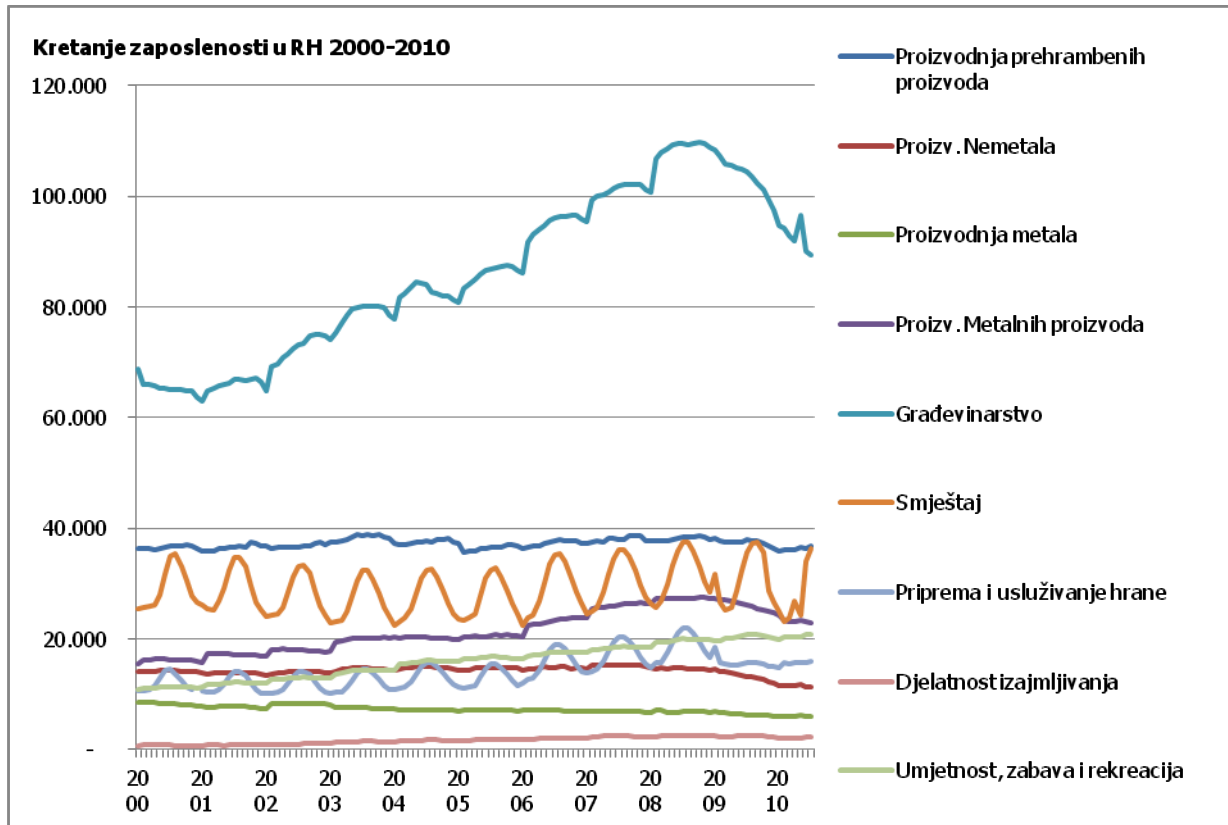
Prema svim indikatorima proizvodnja nemetalnih, mineralnih proizvoda je

pokazala najbolje rangove s obzirom na 5 indikatora. Ova grana djelatnosti je imala najveće stope rasta prihoda i produktivnosti rada te je imala 2. rang po stopi rasta zaposlenosti. Treba imati na umu da je ova grana djelatnosti imala niski start tj. mali udio u ukupno zaposlenima i приходima te se može očekivati da će se ove stope rasta postupno smanjivati s **okrupnjavanjem** ove djelatnosti. Na drugom mjestu nalazi se proizvodnja metala koja se tu našla ponajviše zbog udjela u приходima i zaposlenosti, a čiji je rang stope rasta zaposlenosti najniži, odnosno prisutan je pad zaposlenosti, a rang stope rasta prihoda osrednji.

Na 3. mjestu prema potencijalu je ugostiteljstvo koje je 2. prema udjelu u ukupnoj zaposlenosti i 5. prema stopi rasta zaposlenosti i udjelu u ukupnim приходima te 4. prema stopi rasta prihoda.

Prioritet bi trebale imati one djelatnosti koje povećavaju svoju produktivnost rada, a time i konkurentnost ili, ako je prioritet zapošljavanje, one grane djelatnosti koje imaju najveći potencijal u zapošljavanju, a to je kombinacija onih koje imaju s jedne strane veliki udjel u ukupnoj zaposlenosti u kombinaciji s najdinamičnijim zapošljavanjem.

Vrlo je bitno pitanje da li grane djelatnosti s potencijalom imaju pozitivna ili negativna dugoročna kretanja zaposlenosti. Na slici dolje prikazano je kretanje zaposlenosti u nekolicini grana djelatnosti u kojima je prepoznat potencijal u županiji, ali i na razini Hrvatske. Vidimo da je građevinarstvo imalo najveću dinamiku rasta u Hrvatskoj, koje međutim prati pad zapošljavanja od sredine 2008. godine. Od ostalih grana djelatnosti vidimo da je rast zaposlenosti bio prisutan samo kod umjetnosti, zabave i

rekreacije te donekle i u smještaju, dok su sve ostale grane koje su ključne i u Šibensko-kninskoj županiji imale stagnaciju. Premda neke djelatnosti mogu na nacionalnoj razini pokazivati pad, a istovremeno imati rast u nekoj od županija, ipak su dugoročna kretanja na nacionalnoj razini putokaz i za županijske razvojne potencijale na dugi rok.

Iz priloženog možemo zaključiti da proizvodnja nemetalnih mineralnih proizvoda, koja je prema 5 indikatora potencijala za razvoj u županiji iskazivala značajne mogućnosti, dugoročno ima vrlo stabilan broj zaposlenih, makar je od 2009. došlo do pada zaposlenosti. Kod proizvodnje metala možemo uočiti stalan pad zaposlenosti, od početka do kraja promatranog razdoblja. Od proizvodnje metala može se očekivati značajan rast prihoda kroz vrijeme, ali se ne može očekivati veće zapošljavanje zbog tendencije rasta produktivnosti rada i uvođenja novih tehnologija koje štede rad u ovom području. Postoji potreba za drugačijim znanjima i vještinama koje idu zajedno sa zahtjevnijim procesima proizvodnje metala, a ta se znanja moraju nuditi u redovnim školama i institucijama za obrazovanje odraslih.

Izvor: Priopćenje: Zaposleni po djelatnostima, CROSTAT.

Iako je kod ugostiteljstva, odnosno pripreme i usluživanja hrane na razini Hrvatske, došlo do pada zaposlenosti, vidjeli smo da je na razini Šibensko-kninske županije došlo do značajnog rasta u razdoblju između 2003. i 2008. godine te se može očekivati i dalji rast imajući u vidu visoki turističko-ugostiteljski potencijal Šibensko-kninske županije koji se još može razvijati kao i kod grane djelatnosti umjetnost, zabava i rekreacija kod koje je zabilježen rast zaposlenosti na razini županije i na nacionalnoj razini. Proizvodnja proizvoda od metala imala je na razini Hrvatske rast od 2006. pa do 2008. od kada je u blagom padu. Dubljom analizom moglo bi se analizirati da li do pada zapošljavanja u ovoj grani došlo zbog uvođenja novih tehnologija koje zamjenjuju ljudski rad ili zbog smanjenja

potražnje za ovim proizvodima. Ovo samo pokazuje da pri planiranju obrazovnih programa treba uzeti u obzir mnogobrojne faktore koji utječu na zapošljavanje i to na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj pa i međunarodnoj razini.

Imamo li u Šibensko-kninskoj županiji obrazovne programe koji podržavaju razvoj ovih ključnih djelatnosti s potrebnim brojem mladih i s odgovarajućim kvalifikacijama?

9. KAKO SADRŽAJ PROGRAMA ODGOVARA RAZVOJNIM POTREBAMA? – PRIMJER PROGRAMA U OBRAZOVNOM SEKTORU STROJARSTVA, BRODOGRADNJE I METALURGIJE

Trajanje programa	Naziv škole	Naziv programa	2009-2010	1. razred	II. razred	III. razred	IV. razred
4	TEHNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Tehničar za brodstrojarstvo	62	15	15	18	14
4	TEHNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Računalni tehničar za strojarstvo	55	14	10	13	18
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Instalater grijanja i klimatizacije - JMO	43	8	11	24	0
4	SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA KRALJA ZVONIMIRA KNIN	Računalni tehničar za strojarstvo	41	12	9	10	10
4	SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA KRALJA ZVONIMIRA KNIN	Tehničar za vozila i vozna sredstva	41	17	4	11	9
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Automehaničar – JMO	33	10	13	10	0
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Brodski mehaničar – JMO	30	12	8	10	0
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Vodoinstalater – JMO	28	7	15	6	0
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Tehnički crtač	27	9	9	9	0
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Vodoinstalater - JMO (TES)	21	7	8	6	0
3	SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA KRALJA ZVONIMIRA KNIN	Automehaničar – JMO	16	7	5	4	0
3	SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA KRALJA	Bravar – JMO	13	5	2	6	0

	ZVONIMIRA KNIN						
3	SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA KRALJA ZVONIMIRA KNIN	Tokar – JMO	12	6	3	3	0
3	SREDNJA ŠKOLA IVANA MEŠTROVIĆA DRNIŠ	Bravar – JMO	8	3	3	2	0
3	SREDNJA ŠKOLA IVANA MEŠTROVIĆA DRNIŠ	Vodoinstalater – JMO	6	0	0	6	0
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Plinoinstalater	6	6	0	0	0
3	INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA ŠIBENIK	Bravar - JMO (TES)	2	0	2	0	0
	3-godišnji programi		245	80	79	86	0
	4-godišnji programi		199	58	38	52	51

Izvor: ASOO

U gornjoj tablici prikazani su svi obrazovni programi u Šibensko-kninskoj županiji koji stvaraju kvalifikacije za zanimanja iz sektora strojarstva, brodogradnje i metalurgije kojeg smo izabrali zbog toga što smo ranije vidjeli da u županiji ima najviše zaposlenih iz ovog obrazovnog sektora. Što primjećujemo? U okviru redovnog obrazovanja imamo 11 obrazovnih programa u 17 škola od kojih su 8 3-godišnja programa i 3 4-godišnja programa. Vidjeli smo prije da za prirodnu zamjenu postojećih zaposlenika koji rade u granama djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz strojarstva dolazi 2,8 mladih osoba na jedno radno mjesto. Budući da nešto malo manje od polovice mladih dobiva kvalifikacije iz 4-godišnjih programa, od kojih određeni broj odlazi na visoka učilišta dolazimo do toga da broj mladih koji izlaze iz obrazovnog sektora strojarstvo taman otprilike pokriva potražnju.

Toliko se može reći o prirodnoj zamjeni radnika u smislu broja, a drugo je pitanje strukture obrazovnih programa, odnosno da li ovi programi prate razvoj grana djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz područja strojarstva, brodogradnje i metalurgije. Vidjeli smo ranije da je u granama djelatnosti koje zapošljavaju zanimanja iz područja strojarstva kao što je npr. proizvodnja metala došlo velikog porasta prihoda uz istovremeno veliko smanjenje broja zaposlenih. To znači da je ostvarena visoka produktivnost rada uz korištenje novih tehnologija koje zamjenjuju ljudski rad, ali ne i znanje. To nam govori da se u cilju praćenja metalske djelatnosti, koja je od velike važnosti za Šibensko-kninsku županiju trebaju dalje razvijati obrazovni programi koji prate razvoj novih tehnologija koje se koriste u metalnoj industriji. U tom smislu bilo bi poželjno razviti više 4-godišnjih programa obrazovanja za zanimanja iz područja strojarstva, metalurgije i brodogradnje.

10. ZAKLJUČAK

Nije usklađen prirodni odljev iz zaposlenosti u mirovinu s odgovarajućim brojem mladih koji dobivaju slične kvalifikacije. Postoji prevelik broj mladih sa kvalifikacijama u obrazovnom području:

- Elektrotehnika i računalstvo
- Osobne usluge
- Ekonomija

dok je potencijalni manjak kod:

- Elektrotehnika i računalstvo
- Kulture i sporta
- Graditeljstva i geodezije
- Geologije, rudarstva
- Poljoprivrede, prehrane i veterine

Razvojne potrebe ključnih grana djelatnosti koje imaju potencijal za razvoj (a to su proizvodnja nemetalnih proizvoda, proizvodnja metala i proizvoda od metala te ugostiteljstvo) imaju zasad ostvarenu zadovoljavajuću ravnotežu ponude i potražnje u pogledu broja mladih koji izlaze iz srednjih škola.

Jači razvoj zahtijevati će da se snažno uključe institucije za obrazovanje odraslih koje će u kraćem roku osposobljavati za ona znanja i vještine koje se preko obrazovnog sustava ne mogu tako brzo steći. To je posebno važno i zbog velikog broja nezaposlenih koji bi se aktivnije trebali uključivati u obrazovne procese kako bi postali zapošljivi na tržištu.

Ova analiza bi se trebala prema istoj metodologiji proširiti i na druge grane djelatnosti kako bi se vidjelo je li struktura ponude znanja i vještina kod mladih i kod nezaposlenih odgovara strukturi potražnje za znanjima i vještinama. Uvidom u situaciju moglo bi se mehanizmima kvota, modernizacijom programa i uvođenjem novih programa kako u redovnom obrazovnom sustavu tako i u sustavu obrazovanja odraslih smanjiti nerazmjeru u ponudi i potražnji zanimanja.

Svi gore navedeni zaključci upućuju na činjenicu da je potrebno ulagati u relevantna znanja i vještine za razvoj, planirati upisne kvote te mijenjati obrazovne programe koji su usklađeni s potrebama gospodarstva danas i u budućnosti. U ovom poslu potrebno je računati s promjenama u redovnom obrazovanju i u obrazovanju odraslih koje nije dovoljno razvijeno niti može dati zadovoljavajuće rezultate bez veće financijske podrške nacionalnih i lokalnih vlasti te iz sredstava EU fondova.

DODATAK: METODOLOGIJA I PODACI

Zadatak ovog rada je da pripremi podloge za razvoj novih programa u okviru obrazovanja odraslih za stjecanje onih znanja i vještina koje su potrebne za gospodarski razvoj.

Naše pretpostavke su:

- U kratkom i srednjem roku gospodarstvo će se relativno malo mijenjati pa se može pretpostaviti da su gospodarske djelatnosti koje danas doprinose do 80% ukupnom prihodu u županiji relativno stabilne –o budućoj potražnji možemo nešto naučiti i iz prethodnih kretanja u navedenim djelatnostima;
- Dva su izvora potražnje za radom u tim djelatnostima: potreba da se zamijene radnici koji odlaze u mirovinu i potreba da se gospodarstvo prilagođava promjenama na tržištu gdje prodaju svoje robe i usluge – potražnja može s vremenom rasti ili padati;
- Djelatnosti imaju potrebe za mnogo različitih znanja i vještina. Na primjer, u metalskoj industriji se ne zapošljavaju samo metalni radnici i srodne struke nego i menadžeri, vozači, ekonomisti, čistačice, pravnici, tehnolozi i dizajneri – ako želimo analizirati znanja i vještine moramo ispitati zanimanja i kako se ona koriste u djelatnostima.

Naša metodologija korak po korak je:

- Analizirati ključne djelatnosti koje su nositelji razvoja i zapošljavanja u županiji (grane djelatnosti s najviše prihoda i zaposlenosti te najbržom dinamikom razvoja (izvor FINA⁴);
- Ispitati dugoročno kretanje zaposlenosti kako bi otkrili je li potražnja za zanimanjima iz te djelatnosti raste ili pada;
- Prepoznati skupine zanimanja koje su najzastupljenije u tim ključnim granama djelatnosti (izvor ARS⁵);
- Vidjeti kojim obrazovnim sektorima⁶ pripadaju ova zanimanja (prema ASOO⁷ obrazovnim sektorima);
- Analizirati brojnost učenika srednjih škola koji pohađaju programe iz traženih obrazovnih sektora;
- Vidjeti kolika je potražnja za tim zanimanjima zbog odlaska postojećih zaposlenika u mirovinu i razvojnih potreba;
- Prepoznati jaz između ponude i potražnje za znanjima i vještinama;

Usporediti vrste obrazovnih programa koji se nude s potrebama gospodarstva.

⁴ FINA – agencija kojoj sve pravne osobe moraju slati redovita izvješća o poslovanju

⁵ ARS – Anketa o radnoj snazi – najveća anketa o ekonomskoj aktivnosti stanovništva koju provodi Hrvatski zavod za statistiku kvartalno na slučajnom uzorku stanovništva starijeg od 15 godina. Anketa koristi definicije zaposlenosti, nezaposlenosti i neaktivnosti Međunarodne organizacije rada i jedini je domaći izvor koji se koristi za međunarodne usporedbe na području ekonomske aktivnosti.

⁶ Obrazovni sektor je skup obrazovnih programa i zanimanja koja su s njima povezana na jednom području znanja. U Hrvatskoj je definirano 13 sektora iz strukovnog obrazovnog područja. Više o tome www.asoo.hr

⁷ ASOO – Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih